

Úvaha nad hodnotovými východisky zakotvení základního práva na pomoc v hmotné nouzi v českém ústavním pořádku

---

Kateřina Šimáčková

ÚSTAVNÍ
SOUD

Pokud jsme na rozcestí,

neumím Vám dát ani mapu,

ani přehled, jak daleko jsme došli,

ani konkrétní radu, kudy dál jít.

Pokusím se Vám jen ukázat základní hodnotové vybavení, které by nám mohlo být **kompasem**.

Čl. 30 odstavec 2 Listiny základních práv a svobod:
Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.

Odst. 3 téhož článku - Podrobnosti stanoví **zákon**.

Čl. 41 Listiny je možno se domáhat pouze v mezích zákona, která toto ustanovení provádějí.

Právo na pomoc v hmotné nouzi a sociální práva obecně, z čeho pramení?

zákonodárce musí zákon vydat a ústavně zaručené právo nesmí úplně vyprázdnit, ale jak moc jej vyplní, bývalo vnímáno jako typická otázka levoprávého diskursu

povinnosti státu chránit jakési sociokulturní minimum každému svému příslušníkovi, neboť jinak by to zasahovalo do samé podstaty jeho lidskosti, do jeho lidské **důstojnosti**

Čl. 22 Všeobecné deklaráce lidských práv :

Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla ... zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

Čl. 25 Všeobecné deklaráce lidských práv :

Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

Sociální práva jsou člověku zajištěna proto, že je členem společnosti.

Podmínkou fungování demokracie je i sebedefinice státu jako státu sociálního.

Liberté, égalité, fraternité!

nejen téma rovnosti a svobody, ale i potřeba solidarity stála u zrodu dnešního obrazu základních ústavních hodnot

Solidarita jako etický příkaz

Solidarita je podle Masaryka

„etickým příkazem, neboť člověk je dlužníkem společnosti a zříká-li se svých práv a privilegií ve shodě s ideou solidarity, je to jen splácení dluhu za prospěch, který skýtá společnost jednotlivci, rovněž jako dluh generacím minulým, jejichž statky nakupené pílí jsou mu k dispozici a povinností všech lidí je solidárně pracovat na rozhojnění tohoto bohatství“.

Nejvyšší a nejsvětější člověka povinnost, býti člověkem.

Bez prosazování hodnot svobody, rovnosti a bratrství všech ve státu žijících nebude národní otázka vyřešena.

„největší štěstí největšího počtu“

"aby maximalizovala hodnotu celého systému stejných svobod sdílených všemi lidmi pro nejméně zvýhodněné jedince. To je cílem sociální spravedlnosti.. „

závoj nevědění

Podle německého filozofa Arna Anzenbachera by v sociálně spravedlivé společnosti mělo jít zásadně o solidární uplatnění lidské důstojnosti a přikázání lásky k bližnímu, a to nejen ve vztazích mezi osobami, nýbrž i v politických a ekonomických institucích, rádech a strukturách.

Hledat konstruktivní řešení světové chudoby a globální nespravedlnosti.

Svoboda žít podle vlastního rozhodnutí může být ohrožena stejně degradací a naprostou závislostí skrze chudobu, nemoc nebo stáří jako některou z forem násilné politické represe.

Je-li svoboda jednotlivce narušena sociálními a ekonomickými obtížemi, to, co je ztraceno, je právě tak cenné, jako když je někdo mučen, uvězněn nebo pronásledován za způsob života, který chce vést.

- eliminace diskriminace
- základní minima a
- přístup k justici

Justiciabilita sociálních práv – přístup soudce k právům marginalizovaných (zranitelných) skupin

Zasloužil jsem si to nebo jsem měl štěstí?

I.ÚS 3308/16 ze dne 19. 1. 2017 – o ochraně před lichvou

Ačkoliv je ochrana autonomie vůle jedním z řídicích soukromoprávních principů, je třeba ji v situacích tísně a výrazné nevýhodnosti, charakterizujících lichvu, korigovat zásadou ochrany slabšího.

I.ÚS 3308/16 ze dne 19. 1. 2017 – o ochraně před lichvou

Podstatným objektivním znakem lichvy je hrubý nepoměr vzájemných plnění, tento nepoměr může být relevantně posouzen pouze na základě rozdílu objektivních hodnot plnění poškozeného a protiplnění lichváře, což je v každém konkrétním případě nezbytné stanovit na základě rozsáhlého zhodnocení dané věci.

I.ÚS 3308/16 ze dne 19. 1. 2017 – o ochraně před lichvou

Subjektivním znakem lichvy je též tíseň. Při rozhodování, zda byla určitá smlouva uzavřena v tísní, není úkolem soudů hodnotit to, jak se dlužník dostal do špatné finanční situace a jaká byla jeho platební morálka, nýbrž zkoumat, jak dlužník sjednání předmětné smlouvy vnímal a zda věřitel nezneužil jeho obtíží k prosazení podmínek přičících se zásadám férovosti.

Budeme-li uvažovat o přirozených právech ostatních lidí s lidskostí a empatií, s odpovědností a solidárně, tak se nám to jako jednotlivci, jako společnosti i jako biologickému druhu vždy v dobrém vrátí, ať už zachováním sociálního smíru nebo tím, že se nebudeme stydět za to, na čem jsme se podíleli.

Nikdo není svobodný, pokud nejsou svobodní všichni

Základem svobody není neodpovědná zvěle jedince, ale naopak stupňované vědomí odpovědnosti.

Děkuji za pozornost

Ústavní soud
Joštova 8, 660 83 Brno 2, tel.: 542162111, www.usoud.cz

ÚSTAVNÍ
SOUD